

ÚVODNÍ PŘEDNÁŠKY PŘED CIMRMANOVOU HROU „ZÁSKOK“

Součástí je „Hamlet bez Hamleta“ a „Tma jako v pytli“. (dá se to normálně koupit v obchodě)

/úvodní seminář/ - čte se

Dobrý večer, milí přátelé.

Dnešní představení vás zavede na začátek našeho století, do časů, kdy Jára Cimrman jako principál herecké společnosti Lipany putoval od štace ke štaci, aby venkovskému publiku přitažlivou formou poskytoval zábavu a poučení. Kromě her vlastních nabízel také českou klasiku i světový repertoár.

Pokusme se na základě kusých svědectví pamětníků a obecních kronik vystopovat, čím byl Cimrmanův kočovný divadelní podnik zvláštní.

Především to byl malý počet herců. V době největšího zájmu publika měl šest členů. Pokud Cimrman uváděl hru vlastní, počítal s omezeností souboru již při psaní. horší bylo, když chtěl uvést náročnější kus z cizího pera. Jeho divadelní družina se stala pověstnou právě tím, jak důmyslně se dokázala s tímto úkolem vypořádat.

Po prohraném soudním sporu s Ladislavem Stroupežnickým, jehož furianty sehrál ve třech lidech, zvolal Cimrman na odchodu ze soudní síně: „Vaši Naši furianti mi můžou být ukradení!“

A od té chvíle se zásadně věnoval autorům zahraničním nebo bezpečně mrtvým. Odvážně například snížil počet sester v Čechovově hře na jednu, Alibabu a čtyřicet loupežníků úspěšně uváděl pod názvem Samotář Alibaba.

V době, kdy neměl žádného představitele dámských rolí, neváhal Cimrman hrát slavné Ibsenovo drama pod názvem Nor.

Ve složitějších případech musel sáhnout k drsnějším textovým úpravám. Přímou husarským kouskem, o němž se v divadelních kruzích dlouho mluvilo, bylo jeho uvedení Shakespeara Hamleta bez Hamleta.

Abyste názorně viděli, jak si Címrman vtipně poradil, přečteme vám nejprve úryvek z originální verze v překladu Milana Lukeše. Kolega Šimon* bude číst Hamleta, kolega Svěrák* královnu a kolega Weigel* přečte krále. (*doplnit vlastní jména)

Král: Co ty, Hamlete, synovče a synu? Cože tě pořád obestírá chmura?

Hamlet: Naopak: vždyť jsem na výsluní přízně.

Královna: Hamlete, odlož konečně tu čern a přátelsky hled' na dánského krále! Nepátrej po svém urozeném otci. Je to tak běžné: živí musí zemřít.

Hamlet: Je to tak běžné, paní.

Královna: A když je, proč tobě se to zdá tak podivné?

Hamlet: Ten inkoustový plášť, má milá matko, ani ta čern, co obvykle se nosí, úrodně rozvodněné oči, tvář, příslušně sklíčená – žádná z těch forem, projevů, druhů smutku nemohou mě věrně vystihnout.

Král: Ten cit tě šlechtí, milý Hamlete, ale setrvávat v zaryté lítosti je nemožné.

Ano, stačí. Díky tomu, že se dochoval starý sešitový výtisk hry s Címrmanovými škrty a doplňky, můžeme vám teď přečíst stejnou pasáž slavného Hamleta bez Hamleta. Čili kolegu Šimona* už nebudeme potřebovat.

Královna: Zlá novina králi! Hamlet se nám zase schoval.

Král: Škoda, chtěl jsem mu zrovna říct: Co ty, Hamlete, synovče a synu? Cože tě pořád obestírá chmura?

Ale jako bych ho slyšel, co na to řekne: Naopak jsem na výsluní přízně.

Královna: Ano, je to celý on. A víš, co já bych mu na to řekla? Řekla bych: Hamlete, odlož konečně tu čern a přátelsky hled' na dánského krále! Nepátrej po svém urozeném otci. Je to tak běžné: živí musí zemřít.

Král: Správně. A víš, co by ti na to řekl?

Královna: Ne.

Král: Řek by: Je to tak běžné, paní.

Královna: Ano, ano. Takhle on se vykrucuje. Ale já bych se nedala. Pěkně bych se ho zeptala: A když je, proč tobě se to zdá tak podivné?

Král: No, to bys tomu dala! To by byla voda na jeho mlýn. Víš, jak je užvaněnej.

Královna: Až hrůza. Vím přesně, jak šroubovaně by na mou prostou otázku odpověděl. Onehdy jsme o něčem podobném mluvili, to bylo ještě v době, kdy se tolik neschovával, a víš, co mi řekl? Schválně jsem si to tady zapsala (čte):

Ten inkoustový plášť, má milá matko, ani ta čern, co obvykle se nosí, úrodně rozvodněné oči...

Král: To je sloh! My jsme ho neměli dávat studovat.

Úrodně rozvodněné oči! Kdo to přeložil, prosím tě?

Královna: Nějakej Lukeš. Poslouchej dál: Tvář, příslušně sklíčená – žádná z těch forem, projevů, druhů smutku nemohou mě věrně vystihnout.

Král: Já nevím, já ho snad půjdu najít a řeknu mu: Ten cit tě šlechtí, milý Hamlete, ale setrvávat v zaryté lítosti je nemužné. Zrovna tak nemužné jako pořád se schovávat jako malej kluk.

Děkuji vám, pánové.

Tma jako v pytli

V době Cimrmanova hereckého kočování byla většina hospodských sálů a sokoloven již elektrifikována. Ale poměrně často se stávalo, že uprostřed představení došlo k přerušení dodávky proudu a celé divadlo se ponořilo do tmy. Zapalovat svíčky či petrolejové lampy bylo po požáru Národního divadla přísně zakázáno. Muselo se tedy čekat, až se závada odstraní.

Pro tyto nepříjemné chvíle čekání napsal Cimrman vtipnou scénickou vložku, která se celá odehrávala potmě. Když jsme ji v pozůstalosti herce Oty Plka našli, uvědomili jsme si, že tu Jára Cimrman dávno před vynálezem rozhlasu položil základy k rozhlasové hře. Posuďte sami. Prosím, zhasněte světlo. (*Zhasne se.*)

Pokračuje hra...*Tma jako v pytli*...

Viděli jste, respektive slyšeli, jak Cimrman využil výpadku proudu, který divadelní představení zpravidla ochromí, k pobavení publika.

Scénku „Tma jako v pytli“ hrála jeho společnost několik let se stejně bouřlivým ohlasem, jakého jsme byli svědky dnes, a to až do roku 1913, kdy navštívil divadlení představení František Křižík s chotí. Sám Křižík by byl přešel celou záležitost s humorem, ale jeho paní trvala na tom, že scénka musí být stažena z repertoáru a výpadky proudu musí přestat.

Charakteristickým znakem Cimrmanovy družiny byl značný počet netalentovaných herců. Této tradici zůstáváme věrni i my.

Zkušení herci společnost Lipny často opouštěli, a bylo nutno hledat rychlou náhradu. Pro tyto neškolené začátečníky Cimrman sestavil jakési základní herecké desatero:

1. Nepij na kuráž. I opilce zahraje lépe střízlivý.
2. Pamatuj, že na jevišti se většinou jmenuješ jinak, než v životě. Je dobré znát i jména ostatních figur.
3. Citová hnutí vyjadřuj raději zády k publiku. Jak smích, tak pláč uděleš nejlépe škubáním ramen.

4. Za předměty házené na jeviště neděkuj.
5. Po náповědě neopakuj všechno. Některé věty patří kolegům.
6. Na záchod jdi před představením, ať potom při hře nerušíš.
7. Hraješ-li čerta, uvědom si před usednutím, že máš ocas.
8. Při potlesku na otevřené scéně se neukláněj. Patří patrně někomu jinému.
9. Pamatuj, že některé dveře jsou jen namalované.
10. Při hostině na jevišti nejez. Vše je gumové.

TMA JAKO V PYTLI

HEREC: Velevážené publikum, zůstaňte na svých místech. V důsledku poruchy elektrického osvětlení vám sehrajeme veselý výstup „Tma jako v pytli.“

KREJČÍ: Manželko, nevádí ti, že odcházím z domova a nechávám tě tu samotnou v našem bytě, který je zároveň krejčovskou dílnou?

ŽENA: Nevadí. Víím, že jako krejčí musíš za svými zákazníky z domu, když nám tak často vypínají světlo a ty tu nevidíš na práci.

KREJČÍ: Tak sbohem, manželko.

ŽENA: Sbohem manželci. A nebouchej dveřmi, ať neprobudíš dědečka, který spí ve vedlejší místnosti....

HLAS: Za chvíli.

ŽENA: Je pryč. Už jsem se bála, že neodejde. Každou chvíli totiž přijde můj milenec František Křížík. Má továrnu na elektřinu a udělá poruchu kdykoli chceme manžela vystrnadit z domu.

(ozve se zaklepání)

ŽENA: To jsi ty, miláčku? Pojď dál, vzduch je čistý.

KŘÍŽÍK: Drahá! Konečně tě držím v náručí. Óch, jaké máš pevné boky.

ŽENA: Ale to je krejčovská pana, Františku.

KŘÍŽÍK: Promiň. A teď? Jsi to ty? Nejsi pana?

ŽENA: Ale Františku!

KŘÍŽÍK: Už tě poznávám. Kdybys byla pana, měla bys tady odsud k podlaze dřevěnou štangli.

ŽENA: Kde jsi, Františku?!

KŘÍŽÍK: Tady, miláčku. Smím tě políbit?

ŽENA: Polib mě Františu.

KŘÍŽÍK: Mně připadá, že máš v puse fajfku.

ŽENA: Dědo! Vy jste tady?

DĚDA: Jo. Hledám svíčku. Kdo to tu s tebou je, že mě pořád obtěžuje?

ŽENA: To je Venouš. Můj muž a tvůj syn. Běž spát. Najdu svíčku sama.

DĚDA: Tak já jdu. Dobrou noc.

KŘÍŽÍK: Konečně sami, drahá. Celý život bych ti chtěl takhle klečít u nohou.

ŽENA: Kleč, Františku, kleč.

DĚDA: Poslyš, snacho, vrátil jsem se. Nějak se mi nezdá ten hlas. Jsi to opravdu ty, Venoušku? Kde jsi? Aha, tady. Co, že jsi tak malej?

ŽENA: Dědo, Venouš teď odešel. Tohle je sousedovic malý Mirek. Jeho mamince zase došel ocet.

DĚDA: K čemu potřebujete tolik octa? Vždyť seš tu pro něj každý den.

(ozve se zaklepání)

ŽENA: Kdo je?

MIREK: Dobrý večer, jsem sousedovic malý Mirek. Mamince zase došel ocet.

DĚDA: To jsem teda blázen...Říkalas, že tady ten, co ho držím za vlasy, je sousedovic malý Mirek.

ŽENA: Sousedi mají dva malé chlapce, dědo.

DĚDA: A oba jsou Mirkové?

ŽENA: Ano, Mají dva malé Mirky. Vy už taky nic neudržíte, dědo.

DĚDA: Jednoho Mirka jsem udržel.

(ozve se zaklepání)

SOUSEDKA: Dobrý večer. Jsem vaše sousedka. Není tady náš Mirek?

DĚDA: Jsou tu oba vaši Mirkové.

SOUSEDKA: Oba? Já mám jen jednoho Mirka.

DĚDA: Vidiš, snacho, ja mladší, a tyky udrží jen jednoho.

KREJČÍ: To jsem rád, že jsem neodešel za svými zákazníky a svůj odchod jsem jen předstíral.

ŽENA: Probůh, manžel, tys byl celou dobu zde?

KREJČÍ: Ano. Konečně jsem se dozvěděl, proč nám tak často vypínají proud. Pojd' sem Křižíku! Kde jsi? A, tady klečíš!

MIREK: Já jsem Mirek.

KREJČÍ: Promiň, Mirku- Tak tohle je Křížík!

KŘIŽÍK: Já jsem taky Mirek.

KREJČÍ: Nekecej. Je jenom jeden Mirek. Druhej je tu na ocet. Křížíku, pamatuj si, ještě jednou vypneš elektriku...

KŘIŽÍK: Slibuji, že nevypnu, pane mistře. Se zálety jsem dneškem zkoncoval.

Budu si muset vybrat, buď moje nová oblouková lampa, nebo vaše stará.

A nyní mě omluvte, půjdu nahodit generátor.

(Rozsvítí se)